

KARTA EWIDENCYJNA ZABYTKU NIERUCHOMEGO WPISANEGO DO REJESTRU ZABYTEKÓW

3. Miejscowość	
----------------	--

2297

GOLENIÓW

1. Nazwa

STARE MIASTO

2. Czas powstania

Przed 1268

4. Adres	
----------	--

nd.

nr ewidencyjny działki **nd.**nr księgi wieczystej **nd.**

11. Materiały graficzne

5. Przynależność administracyjna

województwo: **zachodniopomorskie**
powiat: **goleniowski**

gmina: **Goleniów**

6. Współrzędne geograficzne

53°33'55"N 14°49'50"E

7. Poprzednie nazwy miejscowości
Gollnow

8. Właściciel i jego adres

nd.

1. Użytkownik i jego adres

nd.

2. Formy ochrony

**Wpis do rejestru zabytków
nieruchomych województwa
zachodniopomorskiego
Nr 46 z dnia 1955-07-30**

Sytuacja, mapa topograficzna w skali 1:10 000

12. Historia – kalendarium dziejów

1128 - mieszkańcy Goleniowa ochrzczeni podczas misji chrystianizacyjnej Ottona z Bambergu
1190 – przybywa pierwsza grupa kolonistów z Saksonii
1220, 1226, 1248 – pierwsze wzmianki o mieście
1268 – Barnim I nadał Goleniowi prawa miejskie
1270 – budowa stoczni nad brzegiem Iny
1271 – pierwsza wzmianka o kościele farnym pw. św. Katarzyny, pierwszym miejscem kultu Chrześcijańskiego w mieście była kaplica św. Jerzego
1278 – istnieje już szpital św. Ducha
1307 – 1320 – budowa bram i murów miejskich
1314 ponowne nadanie praw miejskich. Prawo magdeburskie zostało zastąpione prawem lubeckim
ok. 1400 – funkcjonują szpitale św. Gertrudy i św. Michała
1529, 1589, 1621, 1252, 1686, 1713 i 1760 – pożary miasta
2 poł. XV w – rozbudowa fary miejskiej
1622 – odbudowa ratusza po pożarze
1628 – zniszczenia wojenne w trakcie wojny 30 letniej spowodowały, że w mieście pozostało tylko 78 domów
1638 – powstaje szkoła miejska
1749 – budowa, do dziś zachowanego, spichlerza nad brzegiem Iny
1761 – rozebranie Bramy Nowogardzkiej, zniszczonej w trakcie wojny 7 letniej
1779 – splantowanie wałów obronnych
1836 – rozebranie Bramy Szczecińskiej
1842 – budowa więzienia
1864 - rozebranie Bramy Stargardzkiej
1880 – 1892 – Goleniów uzyskuje połączenie kolejowe z Dąbiem, Płotami i Kamieniem Pom.
przełom XIX/XX w – industrializacja pociąga za sobą rozbudowę przedmieść
1945 – zniszczenie Starego Miasta w wyniku działań wojennych

13. Opis

Historia układu urbanistycznego

Miasto znajduje się na lekkim wzniesieniu nad brzegami Iny, płynącej od południa oraz wpadającej do niej Strugi Goleniowskiej znajdującej się po wschodniej stronie Goleniowa.

Miasto lokacyjne posiadało owalny kształt z regularną siatką ulic przecinających się pod kątem prostym. Centralnym punktem miasta był kwadratowy rynek z ratuszem, do którego od zachodu przylegała fara miejska. Od narożników rynku wychodziły ulice w tym główna ulica miasta Breite str. (Szeroka), była osią miasta biegnącą południkowo. Na przedłużeniu tej ulicy znajdowała się brama miejska prowadząca w kierunku Stargardu. Dzięki usytuowaniu miasta nad rzeką wykształcił się tam charakterystyczny układ szerokich ulic prostopadłych do nabrzeża: były to ulice Brücken str. (Mostowa) na przedłużeniu, której znajdowała się brama miejska oraz ulice Gr. Bollwerk str. (Duża Nadbrzeżna), która przebiegała od nabrzeża do bramy miejskiej znajdującej się w południowo zachodnim krańcu miasta. Pomiędzy tymi ulicami umieszczona była Kleine Bollwerk str. (Mała Nadbrzeżna). Były to główne ciągi komunikacyjne w mieście.

System obronny miasta oparty był na rzece i jej dopływowi od strony wschodniej miasta. Pozostała część miasta otoczona była fosą. Do miasta prowadziły cztery bramy ich nazwy pochodziły od miast w kierunku, których prowadziły. Od południa w miejscu mostu przez Inę znajdowała się Brama Szczecińska, w północno zachodniej części miasta istnieje do dziś zachowana Brama Wolińska, w północno – wschodniej części istniała Brama Nowogardzka (zwana też Młyńską) a od południa w środkowej części muru stała Brama Stargardzka. Od strony Iny system obronny wzmocniony był basztą Prochową (Więzienną) a zaraz obok znajdowała się baszta Mennicza wraz z furtą wodną na rzece.

Miasto w takiej formie przetrwało do końca XVIII w kiedy to splantowano wały i rozpoczęła się zabudowa przedmieść.

W wyniku odbudowy powojennej historyczny układ urbanistyczny miasta został zniszczony. Na terenie Starego Miasta wybudowano bloki częściowo ignorując układ ulic.

Obszar Starego Miasta wyznacza linia murów obronnych. W załączniku nr 1 pokazano przebieg granicy wpisu Starego Miasta do rejestru zabytków.

14. Kubatura nd.	15. Powierzchnia użytkowa 9,5 km² (w obszarze murów obronnych)	16. Przeznaczenie pierwotne nd.	17. Użytkowanie obecne nd.
18. Stan zachowania <p>Goleniów w wyniku działań wojennych został mocno zniszczony. Największe zniszczenia miały miejsce na obszarze Starego Miasta. Nie zachowała się historyczna zabudowa. Powojenna zabudowa miasta polegała na postawieniu bloków wielorodzinnych i pawilonów usługowych, które ignorują układ zabudowy pierzejowej. Miasto utraciło walory zabytkowego układu urbanistycznego.</p> <p>Jedyne zachowane zabytki w obrębie Starego Miasta i jego okolic są wpisane osobno do rejestru zabytków:</p> <ul style="list-style-type: none"> kościół św. Katarzyny Nr rej. 323 z dnia 1958-09-12 obwarowania miejskie Nr rej. 267 z dnia 1957-04-06 spichlerz, ul. Nadrzeczna 8 Nr rej. 33 z dnia 1955-04-22 		19. Istniejące zagrożenia. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie <p>Zniszczenia miasta spowodowane wojną oraz nieodpowiedzialną odbudową kwalifikują Goleniów do wykreślenia z rejestru zabytków.</p> <p>Należy objąć miasto jedynie strefą ochrony archeologicznej obejmującą teren miasta oraz obszary zajmowane przez fosę.</p> <p>W związku z osobnym wpisaniem do rejestru zabytków wszystkich zabytków, które pozostały należy skupić się na ich ochronie.</p>	

20. Akta archiwalne (rodzaj akt. numer i miejsce przechowywania)

21. Uwagi

Nr inv. 1423A/2011

22. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

23. Bibliografia

1. Aberbuch Ewa, Goleniów - wczoraj, dziś, jutro, Goleniów 2010
2. Bastian, Paul-Hermann, Chronik der Hansestadt Gollnow, Bad Kreuznach 1984
3. Dzieje Goleniowa (XIII-XX w.) , red. H. Lesiński, Szczecin 1990
4. Goleniów w czasach hanzeatyckich, Goleniów 2008 Kazaniecki Józef].
5. Lemcke H. Die Bau- und Kunstdenkmäler der Provinz Pommern., H. 9, Kreis Neugard Stettin 1910 s. 69-80

24. Opracowanie karty ewidencyjnej (autor, data i podpis)

tekst: mgr Maciej Gibczyński 10. 2011

plany, rysunki: mgr Maciej Gibczyński 10. 2011

fotografie:

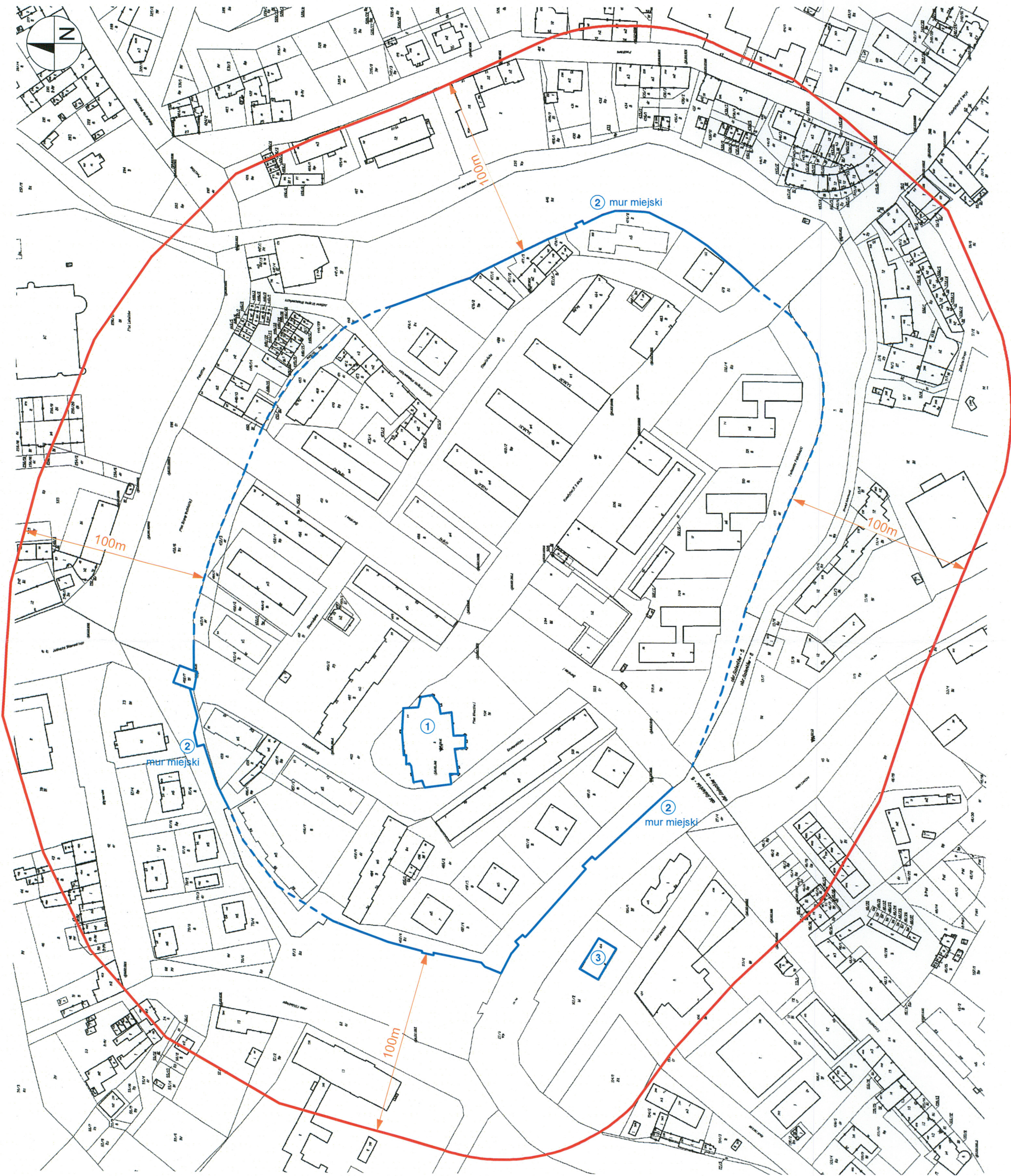
25. Źródła ikonograficzne (rodzaj, miejsce przechowywania)

1. Widok miasta z winiety mapy Księstwa Pomorskiego Lubinusa z lat.1610-1618
2. E. Sanne, widok na miasto od południa, oraz widok z wnętrza miasta na Bramę Wolińską, Lata 40-te XIX w. [w:] Geschichte und Beschreibung des Pommernlandes zur Förderung der pommerschen Vaterlandskunde Stettin 1844 tzw. album Thiedego
3. Messtischblatt. w skala 1:25000 Gollnow 2454 wyd. 1900 i Mosty 2455 wyd. 1947
4. . Plan miasta [w:] Barran F. R. Städte – Atlas Pommern, Leer 1993, s. 53

26. Załączniki

4 wkładki szczegółowe

1. Miejscowość GOLENIÓW	5. Obiekt (nazwa jak w karcie) STARE MIASTO	6. Zawartość wkładki: Granica wpisu do rejestru zabytków terenu Starego Miasta
2. Gmina GOLENIÓW		
3. Powiat GOLENIOWSKI		
4. Województwo zachodniopomorskie		

Obiekty wpisane do rejestru zabytków województwa zach-pomorskiego

- 1. kościół św. Katarzyny Nr rej. 323 z dnia 1958-09-12
- 2. obwarowania miejskie Nr rej. 267 z dnia 1957-04-06
- 3. spichlerz, ul. Nadrzeczna 8 Nr rej. 33 z dnia 1955-04-22

0 100m

SKALA 1:2000

Granica wpisu do rejestru zabytków terenu Starego Miasta

Obiekty w rejestrze zabytków

1. Miejscowość **Goleniów**
2. Gmina **Goleniów**
3. Powiat **goleniowski**
4. Województwo **Zachodniopomorskie**

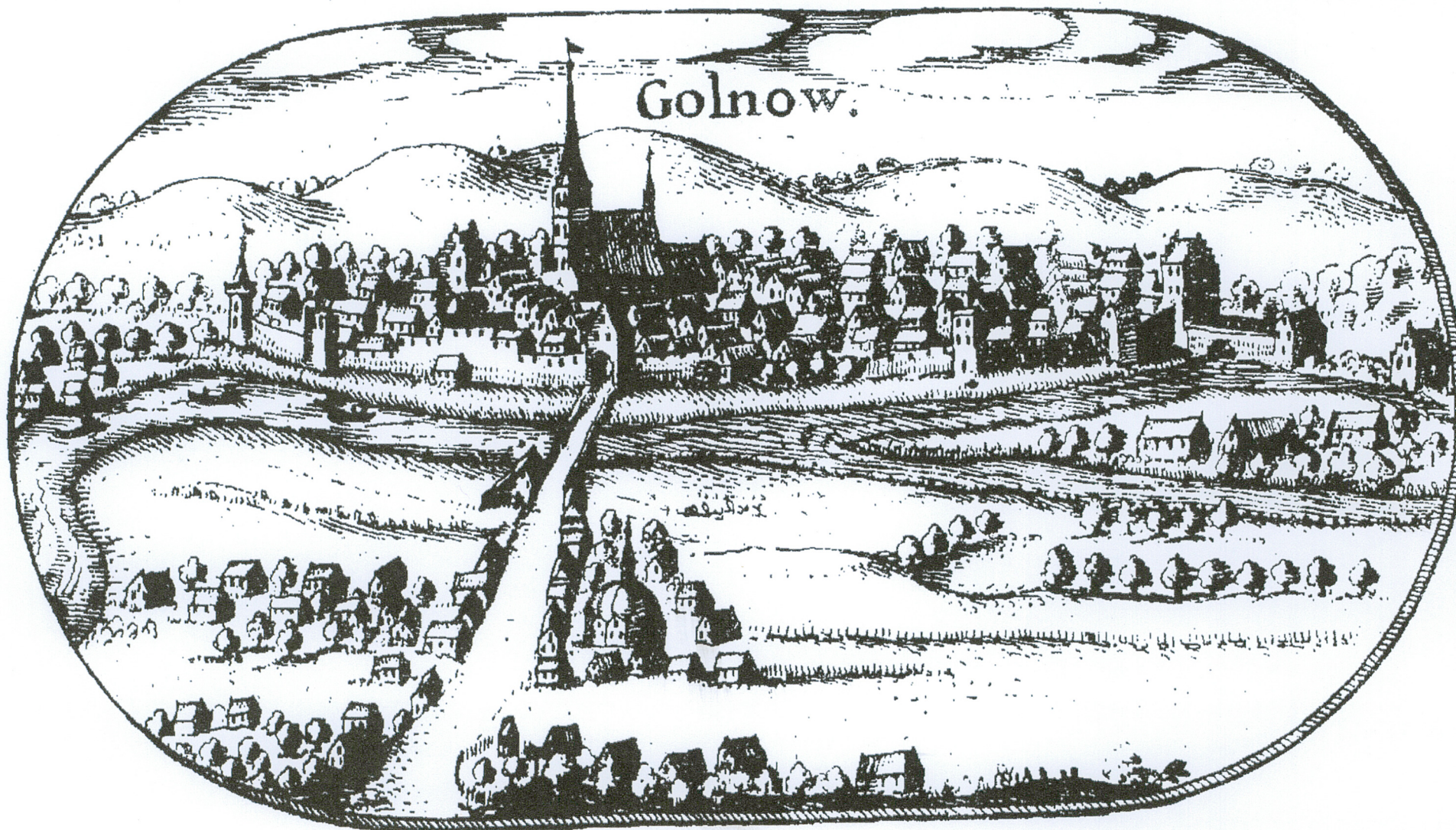
5. Obiekt (nazwa jak w karcie)

STARE MIASTO

6. Zawartość wkładki:

Widok historyczny

Widok miasta z winiety mapy Księstwa Pomorskiego Lubinusa z lat.1610-1618

Opracowanie załącznika (data i podpis) mgr Maciej Gibczyński 10. 2011

1. Miejscowość Goleniów	5. Obiekt (nazwa jak w karcie) STARE MIASTO	6. Zawartość wkładki: Widok historyczny E. Sanne, widok na miasto od południa, Lata 40-te XIX w. [w:] Geschichte und Beschreibung des Pommernlandes zur Förderung der pommerschen Vaterlandskunde Stettin 1844 tzw. album Thiedego
2. Gmina Goleniów		
3. Powiat goleniowski		
4. Województwo Zachodniopomorskie		

1. Miejscowość Goleniów	5. Obiekt (nazwa jak w karcie) STARE MIASTO	6. Zawartość wkładki: Mapy historyczne frag. map Messtischblatt org. w skali 1:25000 przekalowany do 1:10000 - Gollnow 2454 wyd. 1900 i Mosty 2455 wyd. 1947
2. Gmina Goleniów		
3. Powiat goleniowski		
4. Województwo Zachodniopomorskie		

